

Dorota Karkut

ORCID 0000-0001-6681-6537

Uniwersytet Rzeszowski

Uczynić tradycję bliższą uczniowskim doświadczeniom – refleksje o współczesnym czytaniu poezji w szkole ponadpodstawowej¹

Tradycja to dziedzictwo przeszłości obejmujące elementy kultury materialnej i niematerialnej, które jest rozpowszechnione poprzez literaturę oraz inne dziedziny sztuki, dzięki utrwaleniu w pamięci jednostek i zbiorowości². Dzięki poznawaniu pisemnych przekazów możliwy jest dialog między przeszłością a współczesnością. Jednocześnie w procesie czytania dzieł literackich zdobywamy doświadczenie humanistyczne, które – zdaniem Barbary Myrdzik – „jest zawsze określone przez dziejowy kontekst, w jakim dokonuje się rozumienie i interpretacja”³.

W związku z postępującą u młodych czytelników degradacją znaczenia tradycji „widzianej nie jako medium wartości humanistycznych, ale jako pełen dziwactw przykurzony gabinet osobliwości”⁴, konieczne jest podjęcie działań mających na celu aktualizację ponadczasowych wartości projektowanych w tekstach dawnych. Skutecznym sposobem na przezwycięzenie tej bariery czytelniczej jest nawiązywanie podczas analizy i interpretacji tekstów literackich do spraw absorbujących współczesną młodzież, odnoszących się do ich doświadczenia⁵. Wydaje się to szczególnie ważne w przypadku poezji, która jest sztuką trudną i nie każdy odczuwa

¹ Tytuł artykułu nawiązuje do rozważań Bożeny Chrzastowskiej na temat analizy i interpretacji utworów poetyckich w praktyce szkolnej. Zob. też, *Współczesne czytanie poezji w szkole*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza” 1994, nr 29, s. 97–111.

² Por. J. Szacki, *Tradycja*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Pojęcia i problemy wiedzy o kulturze*, red. A. Kłoskowska, Wrocław 1991, s. 211.

³ B. Myrdzik, *Wpływ doświadczenia na proces lektury czytelnika. Refleksje dydaktyczne*, [w:] *Przestrzenie rzeczywiste i wyobrażone. Metodyczny wielość o różnych przestrzeniach*, red. B. Myrdzik, I. Morawska, M. Latoch-Zielińska, Lublin 2016, s. 23.

⁴ A. Kulig, *Literatura dawna a uczeń współczesny – przyczyny i sposoby pokonywania obcości czytelniczej*, [w:] *Edukacja polonistyczna wobec innego*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2014, s. 182–183.

⁵ Na rolę uczniowskiego doświadczenia w procesie odbioru lektury zwraca uwagę wielu badaczy zajmujących się teorią i praktyką szkolną. Zob. teksty zebrane w tomie *Doświadczenie lektury. Między krytyką literacką a dydaktyką literatury*, red. K. Biedrzycki, A. Janus-Sitarz, Kraków 2012 (tu m.in. Z. Budrewicz, *Odbiorca szkolnej lektury jako podmiot doświadczający*; E. Jaskółowa, *Szkolne i krytyczne „doświadczenie” poezji*).

potrzebę jej doświadczania, a uczestnikom kultury popularnej oraz cyfrowym tubylcom kojarzy się z obcym, niezrozumiałym światem. Grzegorz Leszczyński zauważa, że: „Oczywiste dla młodego pokolenia jest korzystanie z telefonu komórkowego i Internetu, czytanie jest pewnego rodzaju dziwactwem, na które pozwolić może sobie każdy, ale nie każdy odczuwa tego rodzaju potrzebę”⁶.

Utwory poetyckie należące do kanonu, jak chociażby twórczość Kochanowskiego, Krasickiego, czy Mickiewicza, jawią się młodym ludziom jako odległe i nieprzystające do obecnych realiów. Lekcje poezji są w opinii uczniów nudne, zaś dla nauczycieli trudne.

Stosunek uczniów do lekcji poświęconych poezji

Dla potwierdzenia tej tezy omówię wyniki badania, które zostało przeprowadzone w ramach seminarium magisterskiego, w bieżącym roku szkolnym we wrześniu i październiku w formie jednorazowej ankiety online⁷. W sondażu wzięło udział stu dwudziestu uczniów z Podkarpacia, z klas drugich i trzecich liceum oraz technikum.

Z analizy zgromadzonego materiału badawczego wynika, że najczęstszą przyczyną negatywnego nastawienia młodzieży do lekcji poezji jest narzucanie przez nauczyciela jednego sposobu odczytania wiersza (50,8%)⁸. Zrozumiałym jest, iż uczniowie chcieliby mieć możliwość indywidualnego spojrzenia na dany utwór. Nauczyciel, z jednej strony powinien przyzwalać na subiektywizm, jeśli jest on uzasadniony. Z drugiej strony nie można oczekiwać od polonisty dopuszczania zupełnej dowolności uczniowskich interpretacji, ponieważ ogranicza je sam utwór, zawarte w nim metafory, symbole i konwencje⁹. Spora część badanych (40%) wskazała na wybór zbyt wymagających tekstów do interpretacji, bez uprzedniego wprowadzenia teoretycznego. Pokazuje to, jak trudno jest młodym ludziom analizować wiersz, bez wiadomości wstępnych, w pewnym stopniu wskazujących kierunek interpretacji, czy możliwości indywidualnych odczytań. Nie chodzi oczywiście o przekazanie

⁶ G. Leszczyński, *Bunt czytelników. Proza inicjacyjna netgeneracji*, Warszawa 2010, s. 129.

⁷ Badanie przeprowadziła studentka II roku 2 stopnia filologii polskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego Agnieszka Łozińska.

⁸ Uczniowie, którzy we wcześniejszym pytaniu kwestionariusza ankiety zadeklarowali, że lekcje poezji **rzadko** (50%) lub **nigdy** (6%) wzbudzają w nich pozytywne odczucia, mieli odpowiedzieć na kolejne: **Co jest powodem negatywnych emocji towarzyszących Ci podczas omawiania wierszy na lekcjach?** Do wyboru były następujące odpowiedzi:

- a) sposób prowadzenia lekcji przez nauczyciela – nieciekawo, schematyczny;
- b) brak możliwości indywidualnego podejścia do interpretacji utworów, narzucanie jednego sposobu odczytania wiersza;
- c) zbyt duża ilość omawianych utworów na lekcji, uniemożliwiająca dokładne zagłębienie się w istotę utworów;
- d) dobór zbyt trudnych utworów poetyckich, bez wcześniejszego wprowadzenia teoretycznego;
- e) inne (jakie?).

⁹ Por. E. Jaskółowa, *Trudne lekcje poezji*, [w:] *Trudne lekcje języka polskiego. Ku rozwiązaniom praktycznym*, red. A. Handzel, A. Janus-Sitarz, A. Kania, A. Kulig, Kraków 2015, s. 163.

przez nauczyciela informacji w taki sposób, by wymowa wiersza była jasna jeszcze przed jego omówieniem. Warto jednak zwrócić uwagę na cechy twórczości autora, jego poglądy, niektóre wątki biograficzne, bo niewątpliwie ułatwi to poprawną analizę jego wierszy.

Kolejna odpowiedź, którą często zaznaczali uczniowie, to nudny i schematyczny sposób prowadzenia lekcji przez nauczyciela (39,2%). Jest to dowód na to, jak ważny wydaje się być dla nich element zaciekawienia, zaskoczenia i zaangażowania ze strony polonisty. Wówczas „Wiersz może być traktowany jako źródło pytań o charakterze egzystencjalnym, etycznym, metafizycznym, może być jakąś propozycją, z którą uczniowie podejmą polemikę”¹⁰.

Jeszcze jedną przyczyną negatywnych emocji towarzyszących analizie wierszy była – w opinii uczniów – zbyt duża liczba omawianych na lekcji utworów (20,8%), skutkująca jedynie powierzchownym ich przyswojeniem¹¹. To również wartościowa i dająca do myślenia informacja. Pokazuje gotowość i potrzebę młodzieży, by docierać do istoty liryki, a nie „przerabiać” wiersze. Jest to niewątpliwie możliwe jedynie dzięki poświęcaniu większej ilości czasu na czytanie, a nawet lekturę wielokrotną, omówienie i dyskusję wokół jednego tekstu.

Uczennica z klasy trzeciej liceum uzasadniła swoje zdanie na temat niechęci do poezji następująco: „Omawiane teksty wierszy często są pisane bardzo zawiłym lub archaicznym językiem, przez co ich interpretacja jest trudna i odpychająca”. Wypowiedź ta wskazuje na wciąż aktualne istnienie bariery językowej, o której pisał Zenon Uryga w swej publikacji pt. *Odbiór liryki w klasach maturalnych*¹².

Na podstawie analizy wypowiedzi zebranych w kwestionariuszach okazuje się, że dla znacznej grupy ankietowanych (38,3%) to właśnie nauczyciel języka polskiego jest osobą, która ma największy wpływ na postrzeganie przez nich liryki¹³. Pełni on rolę mentora, który dzięki odpowiedniemu sposobowi przeprowadzenia lekcji, wiążącemu się z zainteresowaniem tematem i doborem odpowiednich metod i środków dydaktycznych jest w stanie sprawić, że postawy wychowanków wobec

¹⁰ Tamże, s. 164.

¹¹ Por. K. Bakuła, *Całe tomy wierszy na jednej lekcji*, [w:] *Doświadczenie lektury. Między krytyką literacką a dydaktyką*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2012, s. 258–269.

¹² Z. Uryga, *Odbiór liryki w klasach maturalnych*, Warszawa 1982.

¹³ Ankietowanym zadano następujące pytanie: **W jakim stopniu – według Ciebie – od nauczyciela polonisty zależy Twoje nastawienie do utworów poetyckich?**

Wybierali spośród poniższych odpowiedzi:

- a) Moja postawa zależy głównie od polonisty – dzięki odpowiedniemu podejściu i sposobowi przeprowadzenia lekcji, nauczyciel jest w stanie sprawić, że utwór – początkowo niezrozumiały – może stać się w moich oczach arcydziełem.
- b) Nauczyciel ma na to duży wpływ – są przypadki, kiedy nawet najlepsze metody nauczania nie sprawią, iż poezja stanie się przedmiotem mojego szczególnego zainteresowania, jednak nauczyciel może wpłynąć znacząco na mój odbiór wiersza i jego ocenę.
- c) Jeśli nauczyciel ciekawie przeprowadzi lekcję, może pomóc mi w zrozumieniu wierszy, ale nie jest w stanie wpłynąć na moje ogólne nastawienie do poezji.
- d) Nauczyciel nie ma żadnego wpływu na moją ocenę i odbiór utworów poetyckich.
- e) Inne (jakie?).

tekstów uznawanych początkowo za niezrozumiałe mogą ulec diametralnej zmianie. Takie opinie pokazują więc, jakie oczekiwania wobec polonisty mają często uczniowie.

Mimo iż badani przyznali, że niekiedy uczący nie jest w stanie sprawić, by zaczęli postrzegać utwór jako arcydzieło, to w większości przypadków właśnie jego postawa decyduje o ich ogólnej ocenie tekstu. Zdecydowana większość ankietowanych (80,8%) uznała za bardzo istotny dla ich odbioru poezji sposób prowadzenia lekcji przez nauczyciela¹⁴. Można twierdzić, że uczniowie są w dzisiejszych czasach szczególnie wymagający w tej kwestii. Jest to jednak związane z wciąż przeobrażającą się diametralnie rzeczywistością, której są świadkami.

Niemal połowa badanych (48,3%) określiła jako znaczący sposób analizy i interpretacji utworu polegający na braku narzucania konkretnych rozwiązań i zadawaniu pytań otwartych, które nie wymagają natychmiastowej i jednoznacznej odpowiedzi, lecz skłaniają do refleksji i twórczych poszukiwań. Na podstawie tak dużej ilości wskazań na tę odpowiedź można przypuszczać, że uczniowie chcą samodzielnie dochodzić do odbioru sztuki poetyckiej, niekiedy nawet metodą prób i błędów, ponieważ zdążyli przekonać się, że jest to najlepszy sposób na dogłębne poznanie tekstu. Polonista powinien zatem stwarzać im przestrzeń do poszukiwania i przyzwalać na błądzenie, mając świadomość, że człowiek najwięcej uczy się poprzez własne działanie.

40,8% uczniów zaznaczyło trzecią opcję wyboru. Ich zdaniem nauczyciel powinien poświęcać większą ilość czasu na omówienie jednego tekstu, ponieważ pomaga to w zrozumieniu jego sensu. Z kolei 32,5% respondentów uznało za istotne akceptowanie przez polonistę indywidualnego podejścia uczniów do utworu oraz zrozumienie subiektywnego sposobu oceny wartościowania konkretnego dzieła poetyckiego.

Zainteresowanie uczniów szkół ponadpodstawowych sztuką poetycką

Wyniki badania pokazują też, jak znikomym zainteresowaniem cieszy się liryka. Aż 70% ankietowanych nie potrafi wskazać swojego ulubionego poety, zaś 55,8% ankietowanych przyznało, że nigdy nie czyta poezji spoza obowiązkowego kanonu lektur szkolnych. Tylko 5% ankietowanych regularnie czyta poezję w wolnym

¹⁴ Kolejne pytanie w kwestionariuszu ankiety brzmiało następująco: **Jakie działania ze strony nauczyciela – Twoim zdaniem – mogą pomóc w poznawaniu i głębszym rozumieniu poezji?**

Do wyboru respondenci mieli wskazane poniżej odpowiedzi:

- a) prowadzenie lekcji w sposób ciekawy, nieszablonowy, różnorodny;
- b) zadawanie pytań otwartych, niewymagających natychmiastowej i jednoznacznej odpowiedzi; zezwolenie na samodzielne poszukiwanie (niekiedy metodą prób i błędów) sensów i znaczeń zawartych w wierszach;
- c) poświęcanie większej ilości czasu na omówienie jednego wiersza, by lepiej zrozumieć jego sens;
- d) zezwalanie na uzasadnioną subiektywność w ocenach wartościujących dzieło – zrozumienie, iż nie każdy utwór może mi się podobać;
- e) inne (jakie?).

czasie, natomiast 17% respondentów z własnej inicjatywy sięga po wiersze swoich ulubionych autorów¹⁵. Jest to dowód na to, że niewątpliwie uczniowie rzadko czytają dobrowolnie utwory liryczne, a lekcje z poezją traktują jedynie jako szkolny przymus.

Najwięcej wskazań uzyskali: Jan Kochanowski, Adam Mickiewicz, Wisława Szymborska i Krzysztof Kamil Baczyński. Twórczość tych poetów niewątpliwie zaliczana jest do klasyki literatury i zapewne uczniowie zapoznali się z wierszami wymienionych autorów w szkole. Trudno jednak w oparciu o ankiety stwierdzić, czy rzeczywiście młodzi ludzie cenią tych artystów i w jakim stopniu interesują się ich spuścizną literacką.

Wśród innych, rzadziej już wybieranych poetów, można dostrzec wielu autorów, którzy również wpisują się w krąg twórców kanonicznych (Jan Twardowski, Tadeusz Różewicz, Czesław Miłosz, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Ignacy Krasicki, Julian Tuwim, Juliusz Słowacki). Oprócz tego kilku uczniów wymieniło nazwiska poetów współczesnych (Jana Szaundyngera, Marcina Świetlickiego). Dwóch ankietowanych jako ulubionego poetę wskazało Jana Pawła II. Kilkukrotnie wybrano również autorów tekstów popularnych piosenek literackich: Marka Grechutę, Agnieszkę Osiecką, Grzegorza Ciechowskiego, zaś jedna z ankietowanych za swojego ulubionego poetę uznała rapera Taco Hemingwaya.

Uczniowie mają uznanie dla artystów przede wszystkim ze względu na problematykę ich twórczości (88,9%)¹⁶. Spora część badanych wskazywała również na prosty i celny język przekazu poetyckiego (36,1%). Mniej osób preferuje natomiast styl wysublimowany, pełen środków artystycznych (22,2%). Jest to zrozumiałe, ponieważ drugi z wymienionych sposobów pisania wymaga czytelnika uważnego i jest na pewno trudniejszy do interpretacji. Prawie 30% ankietowanych wskazywało również na nietypowe, pomysłowe konstruowanie utworów. Jeden z badanych uczniów stwierdził, że ma uznanie dla swych ulubionych poetów, ponieważ „potrafią oddziaływać na emocje”.

Ostatnie pytanie w kwestionariuszu wymagało udzielenia odpowiedzi otwartej. Polecenie brzmiało: „Czy jakaś lekcja poświęcona poezji szczególnie zapadła w Twojej pamięci? Jeśli tak, opisz, jakiemu twórcy była poświęcona i dlaczego ją zapamiętałaś/eś”. Na początku warto zaznaczyć, że aż dziewięćdziesiąt sześć osób

¹⁵ W tym miejscu warto przywołać inne badania nad odbiorem tekstów poetyckich. Są to: B. Myrdzik, *Poezja Zbigniewa Herberta w recepcji maturzystów*, Lublin 1992; E. Ogłóza, *Z zagadnień recepcji młodopolskiej liryki symbolicznej przez uczniów szkoły średniej*, „Dydaktyka Literatury”, t. IV, 1981, s. 117–128; M. Gajak-Toczek, *Poezja najnowsza w świadomości licealistów. O kilku spotkaniach z wierszami Marcina Świetlickiego*, [w:] *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, t. II, red. K. Biedrzycki, W. Bobiński, A. Janus-Sitarz, R. Przybylska, Kraków 2014, s. 283–297.

¹⁶ W pytaniu: **Co ma wpływ na to, że cenisz wymienionych przez siebie poetów?**

Do wyboru były następujące odpowiedzi:

- a) poruszane przez nich tematy;
- b) język przekazu – prosty, ale zarazem trafny;
- c) wysublimowany, artystyczny język, działający na zmysły;
- d) pomysłowość w konstruowaniu utworów;
- e) inne (jakie?).

(80%) spośród wszystkich ankietowanych uznało, że nie zapamiętało w sposób szczególny żadnej tego typu lekcji. Niektórzy uzasadniali swoje zdanie. Oto przykładowe wypowiedzi uczniów:

- Lubię poezję, ale żadna z lekcji nie była wyjątkowa, żeby szczególnie ją zapamiętać (uczeń z klasy II liceum).
- Trudno było zapamiętać jedną, bo wszystkie były do siebie podobne (uczeń z klasy II liceum).
- Lekcje poezji w szkole nigdy nie zapadają mi w pamięci. Sposób omawiania nie przemawia do mnie ani trochę (uczennica z klasy III liceum).
- Lubię lekcje polskiego, ale poezja nie trafia w mój gust (uczeń z klasy II technikum).

Badani opisujący lekcje, które utkwiły w ich pamięci wymieniali różnych twórców obecnych na godzinach polskiego. Pięć osób wskazało zajęcia na temat twórczości Ignacego Krasickiego. Dwoje spośród nich wymieniło lekcję, na której analizowany był wiersz pt. *Pijaństwo*. Uzasadniali swój wybór w następujący sposób:

- Wiersz opisuje problemy pijaństwa, wady i zalety trzeźwości. Pijaństwo jest aktualnym problemem, więc dla mnie był to utwór jednocześnie śmieszny, ale i dający do myślenia (wypowiedź uczennicy z klasy II liceum).
- Lekcja spodobała mi się dlatego, że utwór poruszał temat, który jest ciągle aktualny (wypowiedź ucznia z klasy II liceum).

Jedna z osób wskazała na analizę bajek wspomnianego autora, potwierdzając swój wybór takim oto argumentem: „lekcja był łatwa do zrozumienia”. Można więc powiedzieć, że głównym powodem zapamiętania zajęć poświęconych dziełom Krasickiego przez badanych był bliski uczniowskim doświadczeniom temat poruszony w analizowanych tekstach oraz brak problemu ze zrozumieniem ich treści. Dla pozostałych uczniów ważny okazał się sposób przeprowadzenia lekcji przez nauczyciela:

- Lekcja, którą zapamiętałem była poświęcona Ignacemu Krasickiemu. Nauczyciel ciekawie opowiedział o życiu autora i dobrze omówił z nami wiersz (uczeń z klasy II liceum).
- Na początku omówiliśmy historię autora oraz ogólne znaczenie utworu, przez co łatwiej było zrozumieć cały utwór (uczennica z klasy III liceum).

Analizując powyższe opinie można domniemywać, że na pozytywny odbiór wiersza wpływ miało wprowadzenie teoretyczne oraz interesujące zaprezentowanie sylwetki twórcy przez nauczyciela¹⁷.

Kolejnym lirykiem, aż dwunastokrotnie pojawiającym się w wypowiedziach uczniów był Jan Kochanowski. Ankietowani wskazywali na różne utwory poety. W kwestionariuszach można odnaleźć odpowiedzi dotyczące zapamiętanej przez

¹⁷ Warto zauważyć, że nie zawsze należy rozpoczynać cyklu lekcji od podania wiadomości teoretycznych, historycznych uwarunkowań, czy np. biografii poety. Tekst literacki bowiem – jak zauważa E. Jaskółowa: „oddziela się od swego autora i mówi znacznie więcej niż tylko to, co można dostrzec w nim przez pryzmat zwykłego doświadczenia poety”. Zob. też, *Szkolne lekcje poezji...*, s. 133.

nich lekcji wprowadzającej, poświęconej życiu i twórczości Jana z Czarnolasu. Uczniowie zwracali uwagę na ciekawie zaprezentowaną przez polonistę sylwetkę artysty. Argumentowali swój wybór wykorzystywaniem przez nauczyciela możliwości technologicznych, takich jak: wyświetlanie prezentacji multimedialnej lub też odtwarzanie fragmentów filmów, co uczyniło zajęcia atrakcyjnymi. Niektórzy licealiści deklarowali, iż utkwiły im w pamięci wszystkie zajęcia poświęcone twórczości tego poety, ze względu na ciekawe tematy poruszane przez autora.

Wielu respondentów podawało przykłady omawiania konkretnych dzieł. Często wskazywano na treny, a wypowiedzi były uzasadniane następująco:

- Jan Kochanowski – *Tren VIII*. Ta lekcja była ciekawie omówiona. *Tren VIII* wzrusza i porusza problem, który jest zrozumiały dla każdego. Jan Kochanowski opisuje w nim swoje uczucia i przeżycia. Dzięki temu możemy postawić się w jego sytuacji. Podziwiam, że po stracie córki potrafił to opisać (uczennica z klasy III liceum).
- Na przykład omawianie trenów Jana Kochanowskiego. Zapamiętałam ją, bo nauczyciel ciekawie prowadził lekcję i też spodobały mi się te wiersze”. (uczennica z klasy II technikum)
- *Treny* Jana Kochanowskiego, ponieważ lekcja była ciekawie przeprowadzona i wszystko było dla mnie zrozumiałe (uczennica z klasy III liceum).
- *Treny* – Jan Kochanowski. Zapamiętałam tę lekcję, bo były to bardzo emocjonalne wiersze (uczennica z klasy II technikum).

Jak widać, dziewczęta zwróciły uwagę na emocjonalny, poruszający czytelników przekaz utworów Kochanowskiego oraz na ciekawy sposób prowadzenia lekcji. Kolejna grupa osób wskazała natomiast na tematykę fraszek, zrozumiałą i wciąż aktualną, nie poddającą się upływowi czasu. Oto przykładowe wypowiedzi uczniów klas II technikum:

- Pamiętam lekcję o fraszkach Jana Kochanowskiego. Zaciekawiła mnie tematyka tych utworów i spodobało mi się, że poruszane tam problemy są dalej aktualne.
- Najbardziej wpadła mi w pamięć lekcja dotycząca fraszek Jana Kochanowskiego. Tematyka wierszy była bliska memu sercu.
- [...] fraszki Kochanowskiego. Były łatwe do zrozumienia.

Okazuje się, że mimo trudności wynikających chociażby ze specyfiki języka utworów czarnoleskiego mistrza, mogącego wydawać się młodym ludziom zupełnie archaicznym, niektórzy uczniowie, przywołując własne doświadczenia życiowe, doceniają jego twórczość oraz dostrzegają żywotność i ponadczasowość tej poezji.

Podsumowując powyższe rozważania, stwierdzam, że zgromadzony materiał badawczy, a w szczególności odpowiedzi na pytanie otwarte nie są do końca satysfakcjonujące. Tylko niewielka część respondentów potrafiła wskazać lekcje poezji, które szczególnie utkwiły w ich pamięci. Jednakże tych wypowiedzi nie można uznać za wyczerpujące. Wręcz przeciwnie, są dość ogólnikowe, lakoniczne i powierzchowne. Brak im rozwinięcia i nie zawierają pogłębionych uzasadnień. Świadczy to o dużych trudnościach w werbalizowaniu przez młodzież swych myśli i opisywaniu doświadczeń czytelniczych – respondenci posługują się dość ubogim słownictwem,

nie stosują odpowiedniej terminologii. Unaocznia się także brak zainteresowania poezją i niezrozumienie tej sztuki.

Poezja Jana Kochanowskiego i Ignacego Krasickiego w uczniowskim doświadczeniu czytelnicznym

Według Bożeny Chrzęstowskiej:

Wielka poezja podejmuje wciąż od nowa te same pytania o tajemnicę życia i śmierci, opisuje radość i ból istnienia, brzydotę i piękno, upadek i godność człowieka. [...] Jeżeli młodzi ludzie „milcząco pytają jak żyć” i naprawdę chcemy im pomóc w scaleniu rozsypanego świata kultury, w odnalezieniu zagubionego pejzażu wartości, to przede wszystkim trzeba uczyć czytania poezji na pewnym gruncie tradycji¹⁸.

Aby zebrać pogłębione refleksje i bardziej zróżnicowany materiał badawczy, w drugim etapie badań poprosiłam licealistów o wyrażenie swojej opinii na temat dwóch czołowych przedstawicieli literatury dawnych epok, których to nazwiska najczęściej pojawiały się w kwestionariuszach ankiet z pierwszego etapu badań. W ten sposób udało mi się zgromadzić anonimowe wypowiedzi 74 uczniów z klas drugich i trzecich o profilu humanistycznym jednego z rzeszowskich liceów. W odpowiedzi na pytanie: „Co sądzisz o twórczości Jana Kochanowskiego i Ignacego Krasickiego? Czy Twoim zdaniem ich poezja może być bliska współczesnemu młodemu czytelnikowi?” uczniowie uzasadniali swoją wypowiedź, rozważając uniwersalne problemy egzystencjalne i etyczne wynikające z odczytania tematyki wierszy Jana z Czarnolasu oraz księcia poetów polskich, odnosili je do doświadczeń osobistych¹⁹.

Poezja Jana Kochanowskiego porusza problemy o tematyce uniwersalnej; tj. m.in. miłość, śmierć, tęsknota, krytyka władzy w państwie, moralność, ludzka natura. Są to tematy bliskie każdemu człowiekowi, zarówno czytelnikom młodym, jak i starszym, z większym doświadczeniem życiowym. I te kwestie, z którymi ludzie utożsamiali się

¹⁸ B. Chrzęstowska, *Współczesne czytanie poezji w szkole...*, s. 106, http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Rocznik_Towarzystwa_Literackiego_imienia_Adama_Mickiewicza/Rocznik_Towarzystwa_Literackiego_imienia_Adama_Mickiewicza-r1994-t29111.pdf [dostęp: 07.01.2021].

¹⁹ Warto przy tej okazji przywołać wyróżnione przez Michała Głowińskiego style odbioru, towarzyszące świadomej lekturze: **mimetyczny** (utwór jest odbiciem rzeczywistości lub można w nim odnaleźć wiele jej podobieństw), **mityczny** (dzieło to przekaz religijny, niemalże świętość, *sacrum*, prawda wiary), **alegoryczny** (dzieło złożone z dwóch wymiarów, poszukuje się w nim „drugiego dna”), **symboliczny** (podobnie jak **alegoryczny**, złożony jest z dwóch wymiarów, respektuje jednak większą swobodę interpretacyjną czytelnika), **ekspresyjny** (lektura jako wyraz osobowości autora, jego nieustannej obecności w dziele), **estetyzujący** (utwór to sztuka słowa, niepowtarzalne dzieło sztuki), **instrumentalny** (literatura traci autonomiczność, staje się natomiast moralizatorska i utylitarna). Znajomość zaproponowanych przez Głowińskiego stylów odbioru może nie tylko ułatwić nauczycielowi projektowanie różnorodnych strategii czytania poezji, ale pozwoli zrozumieć nastawienie uczniów do lektury w przypadku, kiedy ich indywidualna perspektywa ma wpływ na recepcję utworów poetyckich. Zob. M. Głowiński, *Świadectwa i style odbioru*, [w:] tegoż, *Styl odbioru. Szkice o komunikacji literackiej*, Kraków 1977, s. 116–138.

kiedyś, są aktualne dzisiaj i również w przyszłości będą przypominać o tym, co liczy się w życiu najbardziej, i o co należy dbać (dziewczyna, kl. 2).

Osobicie lubię twórczość Ignacego Krasickiego. Szczególnie podoba mi się jego sposób obrazowania, co prawda prosty, operujący najprostszymi metaforami i porównaniami, ale mimo to bardzo trafny. Dzięki odniesieniom do dawnej sytuacji politycznej w Polsce, poezja ta może być żywa również dzisiaj, gdyż życie publiczne na przestrzeni wieków dzieli z reguły bardzo podobne problemy. Wiedząc zaś, że młodzież bardzo żywo śledzi współczesne wydarzenia polityczne, można uznać, iż twórczość Krasickiego, jako społeczny komentarz, może interesować też dzisiaj (chłopiec, kl. 2).

Jak widać, odbiorcy uzasadniali swój pozytywny sąd, próbując określić własne wrażenia lub odczucia lub opisując świat przedstawiony. Starali się ustosunkować zarówno do zjawisk przeszłości, jak i współczesnych im realiów społecznych oraz politycznych. Poezja obu autorów z pewnością pobudziła młodych do myślenia, zaintrygowała. Prace, które zostały napisane świadczą o znajomości historii, a także o dostrzeganiu przez badanych uniwersalnych wartości w literaturze dawnej i jej przystawalności do czasów obecnych. Co potwierdzają następujące wypowiedzi:

Twórczość Jana Kochanowskiego zachwyca czytelnika swoją zwięzłością i szczerością, ponieważ w swoich krótkich dziełach autor zawarł bardzo głębokie przemyślenia dotyczące ludzkiego życia oraz patriotyzmu, tematów, mogłoby się zdawać, bardzo popularnych, które jednak w tekstach Kochanowskiego ukazują się z innych, interesujących perspektyw. W dobie Internetu oraz powszechnych mediów, młodzież szuka odpowiedzi na wiele pytań natury egzystencjalnej. Moim zdaniem, poezja Jana Kochanowskiego może ukazać młodym częstokroć pomijane prawdy dotyczące sensu naszego pobytu na tym świecie (chłopiec, kl. 2).

Twórczość Krasickiego, przepełniona ironią i treściami krytykującymi pewne przywary ówczesnego społeczeństwa bardzo do mnie przemawia. Myślę, że tę narrację negacji można przenieść na współczesne realia, odnosząc je do ludzi wpływowych, którzy źle korzystają ze swojej pozycji. Sprzyja temu aktualna tendencja do podważania autorytetów. W moich oczach Ignacy Krasicki traci jednak przez swoje afirmacyjne nastawienie wobec króla, który moim zdaniem podejmował decyzje destrukcyjne dla Polski, zniszczonej już działaniami szlachty sarmackiej. Pozytywnie natomiast oceniam zdystansowanie księcia poetów polskich wobec samego siebie i własnych utworów. Utożsamienie się z nimi jest więc dzięki temu łatwiejsze (dziewczyna, kl. 2).

W omawianych utworach uczniowie dostrzegali przede wszystkim wyraz określonej postawy życiowej i podkreślali, że koresponduje ona z ich zainteresowaniem i refleksją nad współczesną rzeczywistością. Młodzi odbiorcy zwracali uwagę na obraz relacji międzyludzkich ukazany w twórczości Ignacego Krasickiego, mający swe odzwierciedlenie w dzisiejszym świecie. Jednocześnie doceniali artystyczne walory jego dzieł, pisząc o przystępności, prostocie przekazu, humorze i satyrycznym tonie bajek:

Poezja Krasickiego poprzez swą krótką i treściową formę ukazującą się m.in. w bajkach może być bardzo przystępna dla młodego czytelnika. W prosty sposób tłumaczy bardzo ważne wartości takie jak wolność czy szczerość. Obnaża negatywne przywary ludzi

i przestrzega przed nimi. Prócz tego Krasicki nie stroni od humoru, co jest jak najbardziej na plus w oczach młodego czytelnika. Mówiąc krótko, przez pokolenia pisarz ten uczy i bawi (chłopiec, kl. 3).

Utwory Krasickiego noszą ze sobą ponadczasowy dydaktyzm. Bajki „Dewotka”, „Jagnię i wilcy”, czy „Ptaszki w klatce” to teksty, które znajdują swoje odzwierciedlenie również w teraźniejszej rzeczywistości. Kunszt artystyczny i wyjątkowy zmysł obserwacji zachowań ludzkich Ignacego Krasickiego pozwolił na cytowanie jego utworów, trafnie oddających niezmiennie zachowania międzyludzkie, relacje, aktualne po dziś dzień (chłopiec, kl. 3).

Uważam, że może być bliska współczesnemu czytelnikowi, ponieważ zawiera istotne, uniwersalne zagadnienia, w przystępnej, często humorystycznej formie (np. w bajkach i satyrach). Sądzę, że łatwiej przemawiają one do młodego czytelnika, ponieważ we współczesnym świecie, wyśmiewanie osób czy zdarzeń jest wyjątkowo powszechne, dlatego autor mający dystans do własnej twórczości pozytywnie oddziałuje na odbiór jego dzieł (dziewczyna, kl. 2).

Ignacy Krasicki w swoich utworach często porusza zagadnienia ponadczasowe, toteż uważam, że jego poezja może być bliska współczesnemu młodemu czytelnikowi. Poeta doskonale operuje słowem, świetnie posługuje się ironią, a każdy utwór ma ciekawy koncept (dziewczyna, kl. 2).

Pojawiły się nawet zaskakujące opinie nastolatków, którzy dostrzegają zbieżność myśli Ignacego Krasickiego o otaczającym świecie, jego przenikliwość, dystans wobec epoki i samego siebie, z rzeczywistością XXI wieku. Dlatego zestawiają poezję satyryczną oświeceniowego poety z twórcami i tekstami popkultury:

Jego poezja jest uniwersalna i najczęściej dotyczy natury ludzkiej, która się nie zmienia od lat. Myślę, że jak najbardziej może być ona bliska współczesnemu młodemu czytelnikowi. Mogę pokusić się o stwierdzenie, że Ignacy Krasicki to starsza wersja Taco Hemingwaya – współczesnego polskiego rapera, który wpływa na myślenie większości młodzieży. Teksty I. Krasickiego często sądzą o hipokryzji czy innych wadach ludzkich – podobnie jak twórczość rapera (chłopiec, kl. 3).

Twórczość Ignacego Krasickiego jest bardzo interesująca, ponieważ autor w swoich dziełach w sposób bardzo humorystyczny ukazuje poważne problemy, z którymi borykała się ówczesna Rzeczypospolita. Jego poezja zdecydowanie może być bliska współczesnemu młodemu czytelnikowi z racji tego, że młodzież urodzona w XXI w. wychowała się w otoczeniu memów, które częstokroć w sposób prześmiewczy poruszają aktualne zagadnienia światopoglądowe i polityczne. Twórczość Krasickiego również możemy interpretować jako XVIII-wieczną formę memów, które z wyczuciem, w sposób bardzo inteligentny szczyły ze współczesnych autorowi absurdów w kraju (chłopiec, kl. 3).

Jednak nie wszyscy badani tak pochlebnie wypowiadali się na temat obu artystów. Niektórzy licealiści pisali o języku utworów Kochanowskiego i Krasickiego, który dla nich stanowi barierę nie do przejścia²⁰:

²⁰ Interesujące propozycje lekcji poświęcone przełamywaniu bariery językowej na lekcjach poświęconych analizie poezji staropolskiej opracowała Ewa Kaczyńska, Zob. też,

Niestety nie uważam twórczości Jana Kochanowskiego za bliską młodym ludziom. Owszem, po głębszej analizie można wyczytać z niej istotne i wciąż aktualne kwestie, jednak bariera językowa jest w wielu dziełach trudna do pokonania, co często powoduje niechęć u młodych czytelników do zapoznawania się z tymi utworami (dziewczyna, kl. 2).

Uważam, że twórczość Jana Kochanowskiego [...] ze względu na trudny styl, jakim pisze artysta (liczne nawiązania do twórczości antycznej nierzadko zawarte w symbolice), może sprawiać trudności młodym czytelnikom. Treść dzieł Kochanowskiego jest ponadczasowa, ale forma jest archaiczna (dziewczyna, kl. 2).

Barierą w odbiorze utworów Księcia poetów polskich może być niestety język, który, nierzadko nieprzystępny dla współczesnego, młodego odbiorcy, utrudnia docenienie wyjątkowości dzieł Krasickiego (chłopiec, kl. 3).

Wypowiedzi na temat Jana Kochanowskiego pokazują, że, pomimo uniwersalnej tematyki tekstów poetyckich, filozofia życiowa renesansowego humanisty nie zawsze przemawia do współczesnej młodzieży, co widać m.in. na przykładzie trenów:

Jan Kochanowski w swoich Trenach pokazuje swoje cierpienie, które jest obecne w życiu człowieka przez cały czas. Jednak moim zdaniem ta poezja nie jest zbyt bliska współczesnym czytelnikom, ponieważ nie pomaga ona w radzeniu sobie z problemami, a wręcz pograża w cierpieniu (dziewczyna, kl. 2).

Nieszczerólnie podoba mi się twórczość Jana Kochanowskiego. Zawarta w niej filozofia niekoniecznie stanowi jakikolwiek punkt odniesienia dla współczesnych czytelników. Rzeczywiście, w ostatnich latach stoicyzm i epikureizm są niezwykle popularne, chociażby wśród trenerów personalnych, jednak ich renesansowe formy niekoniecznie są dzisiaj przekonujące. Od twórczości J. Kochanowskiego, oprócz nieatrakcyjnej filozofii, odstraszać może również język, który znacząco różni się od tego, który znany jest z dzieł współczesnych lub XIX i XX wiecznych (dziewczyna, kl. 3).

Warto wspomnieć o barierze kulturowej w odbiorze poezji dawnej, wynikającej między innymi z obecności mediów w przestrzeni życia współczesnego nastolatka. Pisze o tym uczennica klasy drugiej, wspomina także o trudnościach wynikających z niezrozumienia języka, jakim posługiwał się Kochanowski:

Uwaga współczesnego młodego człowieka jest zwrócona raczej w stronę nowych mediów i filmu. Dodatkowo, patrząc holistycznie na jego twórczość, uważam, że dla przeciętnego ucznia, język jest zbyt wymagający, aby uczeń mógł czerpać przyjemność z utworu albo nawet go zrozumieć.

Uczniowie, przywołując kontekst własnych przyzwyczajeń i upodobań czytelniczych, zwracali uwagę na współczesne realia, w których żyją, tak odmienne od tematyki poruszanej w tekstach mistrza z Czarnolasu i księcia poetów polskich:

[...] Sądzę, że młodzi ludzie mogą mieć trudności z utożsamieniem się z problematyką, poruszaną przez Jana Kochanowskiego ze względu m.in. na malejącą wśród nich religijność, odmienną sytuację rodzinną i różnice w realiach, wynikające z postępu cywilizacyjnego (dziewczyna, kl. 2).

Dlatego dystansują się wobec odległych w czasie, trudnych i niezrozumiałych tekstów renesansowego twórcy:

[...] jego twórczość nie jest już tak aktualna i bliska młodemu czytelnikowi. Trzeba przyznać, że jest napisana trudnym językiem i nie dla każdego jest zrozumiała. Z własnych prywatnych rozmów z młodymi ludźmi usłyszałam, że jego twórczość jest nudna (dziewczyna, kl. 2).

Polemiczne głosy na temat dorobku poetyckiego dawnych mistrzów słowa cieszą, bo pokazują, że młodzież wchodzi w dialog z tradycją, świadczą także o pogłębionej refleksji. Odbiorcy podkreślają, że w ich doświadczeniach czytelnicznych lektura tekstów Jana Kochanowskiego oraz Ignacego Krasickiego dostarczyła rozmaitych wrażeń emocjonalnych i estetycznych, pogłębiła wiedzę o epoce, w której tworzyli autorzy, wywarła też wpływ na kształtowanie się postawy życiowej, w zakresie refleksji nad światem i ludźmi, a także nad sobą. Co potwierdzają następujące wypowiedzi dwóch uczennic z klasy trzeciej:

Jan Kochanowski w swojej twórczości poruszał tematy ponadczasowe, dlatego wiele z jego wierszy nie traci na wartości, mimo upływu czasu. Jedyny problem, jaki współczesny młody czytelnik może napotkać, zapoznając się z utworami poety, to język, ze wczesnego etapu rozwoju polszczyzny, często niezrozumiały, jeśli utwór pozbawiony jest objaśnień. Wartości, jakie wyznaje Kochanowski, są wartościami człowieka dojrzałego, wykształconego i doświadczonego przez życie, jego perspektywa jest więc inna niż perspektywa młodzieży (nawet współczesnej poecie), stąd też jego umiłowanie spokoju i stabilności może nie być bliskie młodym ludziom. Poezja Kochanowskiego może z pewnością być bliska współczesnej młodzieży, jednak niekoniecznie jest ona dla niej łatwa do zrozumienia, zwłaszcza na wczesnym etapie życia, co z kolei sprawia, że często nie próbuje nawet jej zgłębić.

Twórczość Krasickiego zawiera uniwersalne wartości, które autor starał się przekazać w sposób atrakcyjny dla jemu współczesnych. Forma przekazu jednak może być zbyt infantylna dla współczesnej młodzieży. Moralistyczne utwory Krasickiego (i nie tylko) mają tendencję do deprecjonowania młodych, co niekoniecznie przybliży je współczesnemu młodemu czytelnikowi, który wychowywany jest w kulturze doceniającej innowację i postęp, a nieco mniej uwagi poświęcającej tradycji. Młodzież całkowicie nie może utożsamiać się też z poglądami artysty, który tworzył, gdy był już dojrzałym mężczyzną, w dodatku księdzem i arystokratą. Mimo że idee przekazywane przez Krasickiego niejednokrotnie są aktualne i bliskie współczesnym ludziom, sama forma ich przekazu oddala młodego czytelnika od nich.

Wnioski

Analiza badań ankietowych pozwala na pewne ogólne spostrzeżenia dotyczące stosunku uczniów do poezji i do lekcji poezji. Wydaje się, iż w dużej mierze ich ogólne nastawienie do liryki zależy głównie od dydaktycznych działań polonisty. Wypowiedzi respondentów w pewnym stopniu są także świadectwem pracy nauczycieli. Nie chodzi tylko o dobór ciekawych metod i technik nauczania oraz różnych metodologii czytania wierszy, ale o odkrywanie nowych dróg badawczych, co wymaga niekiedy pozwolenia uczniom na samodzielne poszukiwanie sensów ukrytych w tekstach dawnych mistrzów słowa.

Zebrane dokumenty recepcji potwierdziły opinię Ewy Jaskółowej, że:

Trudność lekcji o poezji, z poezją, na temat poezji wynika z faktu, że trzeba dać uczniom szansę wypowiedzenia się, by wyrazili własny sposób czytania wierszy, i jednocześnie nauczyć ich odkrywania/ budowania sensów, które mogą być wyprowadzone wyłącznie jako konsekwencja wnikliwej lektury²¹.

Aby zainteresować uczniów twórczością poetycką oraz sprawić, by zajęcia poświęcone liryce były przez nich pozytywnie wspomniane, konieczne jest odpowiednie przybliżenie tego rodzaju sztuki oraz znalezienie nieszablonowego pomysłu na kształt zajęć. Co wymaga uruchomienia różnych kontekstów, a także odwołania się do uczniowskich doświadczeń, by umożliwić dyskusję, zaprezentowanie własnych poglądów na temat poezji, niekoniecznie tożsamy z aksjologicznym, społecznym i egzystencjalnym przesłaniem tekstów i filozofią życiową autorów. „Poezja jest tym, co w niej odnajdujemy, wyczytamy w niej tyle, ile mamy w sobie” stwierdza Hanna Nowak w swej książce *Jak polubić poezję?*²².

Z kolei Elżbieta Kram-Mikoś przekonuje, że poezję warto czytać i może stać się ona atrakcyjna w odbiorze, ponieważ

z jednej strony poeci podejmują w swoich wierszach problematykę bliską człowiekowi doświadczanemu przez wydarzenia czasu teraźniejszego i uwikłanemu w rzeczywistość obiektywną, z drugiej natomiast – gdy potrudzimy się nieco w celu zrozumienia kodów poetyckich, spotkamy się w niej z prowokacjami intelektualnymi i emocjonalnymi, z atakowaniem wyobraźni odbiorcy, a dzięki temu wszystkiemu – odnajdziemy część siebie²³.

Dlatego warto zadbać o to, by zaciekawić, a nie zniechęcić do czytania poezji i podczas lekcji języka polskiego unikać schematów, gotowych rozwiązań dydaktycznych i poszukiwać bardziej aktualnych sposobów czytania. Radząc polonistom, jak rozwijać zainteresowania uczniów poezją, Stanisław Bortnowski proponuje cztery aspekty czytania wierszy na lekcjach języka polskiego:

– czytać, by zastanowić się nad światem, nad przyrodą, nad człowiekiem, by przekroczyć banalność, odkryć komplikację znaczeń (nazywa to sferą intelektu);

²¹ E. Jaskółowa, *Trudne lekcje poezji*, [w:] *Trudne lekcje języka polskiego...*, s. 163.

²² H. Nowak, *Jak polubić poezję?*, Ustroń 2001, s. 45.

²³ *Poezja w szkole średniej*, red. E. Kram-Mikoś, Warszawa–Kraków 1995, s. 5.

- czytać, by przeżyć coś, poddać się nastrojowi, egzaltacji, tęsknocie, miłości, nienawiści, podziwowi (to sfera uczuć);
- by rozwinąć wyobraźnię, wyrwać się z rutynowych skojarzeń (sfera imaginacji);
- by zobaczyć, jak funkcjonuje w poezji słowo, jak się różnicuje, przeistacza, podporządkowuje rytmowi, tworzy figury i jak te zabiegi wpływają na rozumienie i przeżywanie tekstu (sfera tworzywa)²⁴.

Brak interesujących działań ze strony nauczyciela, pomocnych w interpretacji, jak również narzucanie pewnych rozwiązań i niedopuszczanie innych możliwości odbioru skutkuje tym, że większość młodych ludzi nie czyta tekstów lirycznych. Stereotypowe twierdzenia o znikomej popularności poezji wśród współczesnej młodzieży wydają się więc zasadne, choć nie można mówić o tym, że uczniowie zupełnie nie interesują się sztuką słowa. Nadal można odnaleźć w gronie nastolatków osoby, dla których teksty poetyckie, pomimo dystansu czasowego, są źródłem wartości, z którymi młodzi ludzie utożsamiają się współcześnie. Utwory liryczne należące do tradycji nie są jedynie kanonem „wymagającym biernego odtwarzania”²⁵, lecz przeszłość może być „stale reinterpretowana z perspektywy współczesności, pozostając istotnym punktem odniesienia dla wszelkich diagnoz terażniejszości”²⁶. Dlatego lekcje poezji mogą stać się zajęciami szkolnymi przynoszącymi nowe doświadczenia i dającymi sposobność rozwijania nie tylko wyobraźni i wrażliwości na piękno słowa, lecz również być źródłem refleksji nad kondycją człowieka, historią i współczesnością. Pisze o tym Agata Kucharska-Babula, która badała oczekiwania czytelnicze uczniów szkół muzycznych:

Klasa szkolna to miejsce, gdzie celem poznawania tekstów literackich jest nie tylko chęć zagłębienia się w sam tekst, ale także poznawanie ludzkiej myśli oraz rozwoju człowieka, wywołanego rzeczywistością, w której żył. Konfrontuje się tu czasy współczesne z dawnymi, wyczytuje z dzieł filozofię epoki, ludzkie lęki, obsesje i pragnienia. Poznaje się utwór, ale także dzieje człowieka oraz jego ewolucję na przestrzeni lat²⁷.

Bibliografia

- Bakuła K., *Całe tomy wierszy na jednej lekcji*, [w:] *Doświadczenie lektury. Między krytyką literacką a dydaktyką*, red. K. Biedrzycki, A. Janus-Sitarz, Kraków 2012, s. 258–273.
- Bortnowski S., *Scenariusze półwariackie, czyli poezja współczesna w szkole*, Warszawa 1997.
- Budrewicz Z., *Odbiorca szkolnej lektury jako podmiot doświadczający*, [w:] *Doświadczenie lektury. Między krytyką literacką a dydaktyką*, red. K. Biedrzycki, A. Janus-Sitarz, Kraków 2012, s. 63–74.

²⁴ S. Bortnowski, *Scenariusze półwariackie, czyli poezja współczesna w szkole*, Warszawa 1997, s. 8–9.

²⁵ *Tradycja współcześnie – repetycja czy innowacja?*, red. A. Jarmuszkiewicz, J. Tabaszewska, Kraków 2012, s. 7.

²⁶ Tamże.

²⁷ A. Kucharska-Babula, „Grające” lektury dla młodych muzyków. O oczekiwaniach czytelniczych w ogólnokształcących szkołach muzycznych II stopnia, Rzeszów 2019, s. 220.

- Chrzastowska B., *Współczesne czytanie poezji w szkole*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza” 1994, nr 29, s. 97–111.
- Doświadczenie lektury. Między krytyką literacką a dydaktyką literatury*, red. K. Biedrzycki, A. Janus-Sitarz, Kraków 2012.
- Gajak-Toczek M., *Poezja najnowsza w świadomości licealistów. O kilku spotkaniach z wierszami Marcina Świetlickiego*, [w:] *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, t. II, red. K. Biedrzycki, W. Bobiński, A. Janus-Sitarz, R. Przybylska, Kraków 2014, s. 283–297.
- Głowiński M., *Świadectwa i style odbioru*, [w:] tegoż, *Style odbioru. Szkice o komunikacji literackiej*, Kraków 1977, s. 116–138.
- Jaskółowa E., *Szkolne i krytyczne „doświadczenie” poezji*, [w:] *Doświadczenie lektury. Między krytyką literacką a dydaktyką*, red. K. Biedrzycki, A. Janus-Sitarz, Kraków 2012, s. 286–293.
- Jaskółowa E., *Trudne lekcje poezji*, [w:] *Trudne lekcje języka polskiego. Ku rozwiązaniom praktycznym*, red. A. Handzel, A. Janus-Sitarz, A. Kania, A. Kulig, Kraków 2015, s. 125–138.
- Kaczyńska E., *Bariera języka w nauczaniu literatury staropolskiej*, [w:] *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, t. II, red. K. Biedrzycki, W. Bobiński, A. Janus-Sitarz, R. Przybylska, Kraków 2014, s. 319–328.
- Kucharska-Babula A., *„Grające” lektury dla młodych muzyków. O oczekiwaniach czytelnicych w ogólnokształcących szkołach muzycznych II stopnia*, Rzeszów 2019.
- Kulig A., *Literatura dawna a uczeń współczesny – przyczyny i sposoby pokonywania obcości czytelnicych*, [w:] *Edukacja polonistyczna wobec innego*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2014, s. 174–185.
- Leszczyński G., *Bunt czytelników. Proza inicjacyjna netgeneracji*, Warszawa 2010, s. 129.
- Myrdzik B., *Wpływ doświadczenia na proces lektury czytelnika. Refleksje dydaktyczne*, [w:] *Przestrzenie rzeczywiste i wyobrażone. Metodyczny wielogłos o różnych przestrzeniach*, red. B. Myrdzik, I. Morawska, M. Latoch-Zielińska, Lublin 2016, s. 15–25.
- Myrdzik B., *Poezja Zbigniewa Herberta w recepcji maturzystów*, Lublin 1992.
- Nowak H., *Jak polubić poezję?* Ustroń 2001.
- Ogłóza E., *Z zagadnień recepcji młodopolskiej liryki symbolicznej przez uczniów szkoły średniej*, „Dydaktyka Literatury”, t. IV, 1981, s. 117–128.
- Poezja w szkole średniej*, red. E. Kram-Mikoś, Warszawa–Kraków 1995.
- Szacki J., *Tradycja*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Pojęcia i problemy wiedzy o kulturze*, red. A. Kłoskowska, s. 211.
- Tradycja współcześnie – repetycja czy innowacja?*, red. A. Jarmuszkiewicz, J. Tabaszewska, Kraków 2012.
- Uryga Z., *Odbiór liryki w klasach maturalnych*, Warszawa 1982.

Make the tradition closer to the student experience – reflections on modern poetry reading in Secondary School

Abstract

The subject of the article is to discuss the problem of reading poetry in the changing educational reality. As research material, I used the statements made by students on how to work with poetica Texas Turing Polish language lessons in secondary school as well as testimonies of

Uczynić tradycję bliższą uczniowskim doświadczeniom...

[365]

the reception of the works of Jan Kochanowski and Ignacy Krasicki, taking into account the experiences of contemporary teenagers, collected in questionnaires.

Keywords: tradition, perception of lyrics, Reading experience, Polish language education, poetry of Jan Kochanowski, works of Ignacy Krasicki

Dorota Karkut – dr hab. prof. UR, pracuje w Zakładzie Badań nad Literaturą i Edukacją Polonistyczną na Uniwersytecie Rzeszowskim. Jej zainteresowania naukowe dotyczą problematyki integracji kształcenia humanistycznego oraz pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Jest autorką publikacji z zakresu związków literatury z muzyką, malarstwem i historią w edukacji polonistycznej, zorientowanej na rozwój świadomości kulturowej i aksjologicznej uczniów. Autorka monografii *Malarstwo jako kontekst literatury i języka polskiego w doświadczeniach uczniowskiego odbioru* (2013), *Miejsce i rola historii w edukacji polonistycznej. Badania i refleksje nad świadomością historyczną uczniów* (2017); współredaktor książki *Kształcenie literacko-kulturowe w dobie kultury masowej polisensorycznej* (2010).